

Ağustos 2012
Bu bilgi notunun kapsamı nihai değildir ve AİHM için bağlayıcılığı yoktur

Din özgürlüğü

İnsan Hakları Avrupa Mahkemesinde davalar ve konuları:

Dini yemin yükümlülüğü

[Buscarini ve Diğerleri - San Marino Davası \(başvuru no. 24645/94\)](#)

Büyük Daire Kararı, 18.02.1999

1993 yılında San Marino parlamentosuna seçilen başvuranlar, parlamentoda göreve başlayabilmek için İncil'e göre yemin etmek zorunda kalmalarının, temel bir siyasal hakkın kullanılması için belli bir inancın açık bir şekilde ikrar edilmesi anlamına geldiğinden şikayetçi olmuşlardır.

AİHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 9. Maddesinin (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü) ihlal edildiğine hükmetmiştir. Özellikle yemin etme yükümlülüğünün, 9. Maddenin 2. fıkrası bağlamında "demokratik toplumda gerekli" olmadığını, çünkü Parlamentodaki toplumun farklı görüşlerini temsil etmeye yönelik bir yetkinin kullanılmasını, belli inançlar kümesine bağlılığı beyan etmeye tabi kılmanın çelişkili olduğunu tespit etmiştir.

[Alexandridis – Yunanistan Davası \(no. 19516/06\)](#)

Daire kararı, 21.02.2008

Bay Alexandridis, Atina Sulh Hukuk Mahkemesinde avukat olarak çalışmaya kabul edilmiş ve avukat olarak çalışmanın ön koşulu olarak göreve başlamadan önce Kasım 2005 tarihinde yemin etmiştir. Yemin ederken resmi beyanda bulunabilmesi için Ortodoks Hıristiyan olmadığını ifade etmek zorunda kalmasından ve dini bir yemine bulunmak için tek bir standart yönteminin bulunmasından şikayetçi olmuştur.

AİHM, söz konusu yükümlülüğün, Bay Alexandridis'in dini inançlarını açıklamama özgürlüğüne müdahale olduğunu değerlendirmiş ve 9. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Resmi belgelerde kişinin dini bağlılığının belirtilmesinin zorunlu kılınması

[Sinan Işık - Türkiye Davası \(21924/05\)](#)

Daire kararı, 02.02.2010

Alevi topluluğunun bir üyesi olan Işık 2004 yılında mahkemeye başvurarak kimlik kartındaki din hanesinde "İslam" yerine "Alevi" kelimesinin yazılmasını talep

etmiş, ama mahkeme talebini reddetmiştir. Türkiye'de 2006 yılına kadar kimlik kartında din hanesinin kişinin dininin belirtilmesi zorunlu idi, ancak söz konusu tarihte ilgili hanenin boş bırakılabileceği hükmü getirilmiştir. Başvuranın talebinin geri çevrilmesine neden olarak "Aleviliğin" "İslamiyetin" bir alt grubu olarak görüldüğü, dolayısıyla kimlik kartında "İslam" yazılmasının doğru olduğu ifade edilmiştir.

AİHM, Işık'ın inancının (Alevilik) kimlik kartında belirtilmesi talebinin geri çevrilmesinden dolayı değil, kimlik kartlarında zorunlu olsun olmasın dinin belirtilmesine yönelik hanenin olmasından dolayı 9. Maddenin ihlal edildiğini tespit etmiştir. AİHM, bir kişinin dinini açığı vurma özgürlüğünün, aynı zamanda negatif yönü bulunduğunu bunun da kişinin dinini açığa vurmama özgürlüğünü içerdiğini vurgulamıştır.

[Wasmuth - Almanya Davası \(12884/03\)](#)

Daire kararı, 17.02.2011

Dava, Almanya'daki dini vergi sistemi ile ilgili idi. Bay Wasmuth, Alman mercilerine başvurarak dini vergi koyma yetkisi olan herhangi bir dini cemaatin mensubu olmadığını belirtmeksizin kendisine bir ücret vergisi kartı verilmesini talep etmiştir, ancak talebi reddedilmiştir. Vergi kartında bu bilginin belirtilmesinin zorunlu olmasının özellikle 9 ve 8. Maddelerin (özel ve aile hayatına saygı hakkı) ihlali anlamına geldiğinden şikayetçi olmuştur.

AİHM 8 ve 9. Maddelerin ihlal edilmediğine hükmetmiştir. Her ne kadar Wasmuth'un her iki maddeden kaynaklanan haklarına bir müdahale söz konusuysa da bu müdahale kiliselerin ve dini cemaatlerin dini vergi koyma haklarının korunmasına yönelik meşru bir amaca hizmet etmiştir. Ayrıca bu zorunluluk, söz konusu amaçla orantılıdır çünkü söz konusu ifade Wasmuth'un dini ya da felsefi inançları bağlamında son derece kısıtlı bir bilgilendiricilik özelliğine sahiptir; bu ifade sadece mali yetkililere Wasmuth'un dini vergi koyma yetkisi olan herhangi bir kilise ya da dini cemaate mensup olmadığını ve bu hakkı uygulamada kullandığını göstermektedir.

Vicdani ret

[Thlimmenos – Yunanistan Davası \(34369/97\)](#)

Büyük Daire Kararı, 06.04.2000

Yehova Şahidi Thlimmenos, Yunanistan'da vicdani retçiler için alternatif bir hizmet bulunmadığı bir sırada askerlik hizmetini yerine getirmeyi reddettiği için hakkında açılan ceza davası neticesinde mahkum edilmiştir. Birkaç yıl sonra mali müşavirlik için açılan yarışmalı sınavda iyi bir puan elde etmesine rağmen bu mahkumiyeti nedeniyle mali müşavir olarak ataması yapılmamıştır.

AİHM, Thlimmenos'un mali müşavirlik mesleğinden çıkarılmasının, askerlik hizmetini yapmayı reddeden kişilerin iki yıl hapis cezası ile cezalandırılmasının orantısız olduğundan bahisle, 9. Maddeyle bağlantılı olarak 14. Maddenin (ayrımcılık yasağı) ihlal edildiğine hükmetmiştir.

[Bayatyan – Ermenistan Davası \(23459/03\)](#)

Büyük Daire Kararı, 07.07.2011

Yehova Şahidi Bayatyan, askerlik hizmetine celbedildiği 2001 yılında vicdani

nedenlerle bu hizmeti yerine getirmeyi reddetmiş, bunun yerine alternatif bir kamu hizmeti görmeye hazır olduğunu bildirmiştir. Yetkili merciler, Ermenistan'da alternatif hizmetle ilgili yasal düzenleme olmadığını, bu nedenle askerlik hizmetini yapmak zorunda olduğunu bildirmişlerdir. Bayatyan askerden firar ettiği için hapis cezasına mahkum edilmiştir. Bayatyan, bu mahkumiyetin 9. Madde kapsamındaki haklarının ihlali anlamına geldiğinden şikayetçi olmuş ve bu Maddenin günün koşullarında, yani Avrupa Konseyine Üye Devletlerin çoğunluğunun vicdani reddi kabul ettiği gerçeği ışığında yorumlanması gerektiğini ileri sürmüştür.

AİHM, Avrupa Devletlerinin önemli bir çoğunluğunda farklı menfaatleri gözeten etkili alternatifler bulunduğu ve Bayatyan'ın mahkumiyetinin Ermenistan'ın alternatif bir hizmet getirme taahhüdünde bulunmuş olduğu bir sırada gerçekleştiğinden bahisle, 9. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Erçep - Türkiye Davası

22.11.2011

Dava, Yehova Şahidi ve vicdani retçi olan başvuranın, vicdani nedenlerden dolayı askerlik yapmayı reddetmesi ve bu yüzden art arda mahkum olması ile ilgili idi.

AİHM, 9. Maddenin ve 6. Maddenin (adil yargılanma hakkı) ihlal edildiğini tespit etmiştir. AİHM, Türkiye'den vicdani retçilere ilişkin yasa çıkarması ve askerliğe alternatif bir hizmet koymasını talep etmiştir.

Devletin dini toplulukları ya da liderlerini tanınması

Hasan ve Chaush - Bulgaristan Davası (30985/96)

Büyük Daire Kararı, 26.10.2000

Hasan, 1992 yılından itibaren Bulgaristan'daki Müslüman toplumun ulusal lideri (Baş Müftü) idi. Bu toplumun bir başka mensubu ile birlikte başvuru yapan Hasan, 1994-1995 yılları arasında kimin lider olacağı konusunda çıkan bir anlaşmazlıktan sonra Hükümetin daha önce bu makamda bulunan başka bir adayı fiilen kendi yerine atadığından şikayetçi olmuştur.

AİHM, 9. Maddenin ve 13. Maddenin (etkili başvuru hakkı) ihlal edildiğine, çünkü Devletin bir dini topluluğun işlerine karıştığını ve bu topluluğun içindeki bir hizbi kayırarak o zamanda kadar kabul görmüş liderin tamamen dışlanmasına neden olduğunu tespit etmiştir.

Besarabya Metropolitan Kilisesi ve Diğerleri - Moldova Davası (45701/99)

Büyük Daire kararı, 21.02.2008

Ortodoks Hıristiyan bir kilise olan Besarabya Metropolitan Kilisesi, Devlet tarafından tanınan Moldova Metropolitan Kilisesinden ayrıldığı gerekçesiyle Moldova mercileri tarafından tanınmamıştır. Besarabya Metropolitan Kilisesi ve bu kilisede pozisyonları olan bir grup birey, Devletin kendilerini tanımamasından şikayetçi olmuş ve bu tanıma olmaksızın dini bir cemaatin Moldova topraklarında faaliyet gösteremeyeceğini belirtmişlerdir.

Özellikle ilgili yerel mevzuat bağlamında Devletin resmi tanınması olmaksızın kilisenin papazlarının, dini hizmetler yürütemeyeceğini, kilisenin mensuplarının dini vecibelerini yerine getirmek üzere toplanamayacağını ve tüzel kişiliği sahip olmayan bir kilisenin varlıklarının hukuken korunmasından mahrum kalacağını kaydeden AİHM, 9. Maddenin ihlal edildiğini tespit etmiştir. AİHM ayrıca

başvuranların, şikayetleriyle bağlantılı olarak ulusal mercilerden herhangi bir tazminat alamadıklarına, bunun da 13. Maddenin ihlali anlamına geldiğine hükmetmiştir.

Vergilendirme ve devletin dini topluluklara yardımı

[Yehova Şahitleri Derneği – Fransa Davası \(8916/05\)](#)

Daire kararı, 30.06.2011

Dava, Yehova Şahitleri Derneği hakkında milyonlarca Avroluk bir ek vergi denetimi uygulanması hakkındadır. Derneğe göre söz konusu işlem yanlış ve etkileri bakımından din özgürlüğünün ihlali söz konusudur.

AİHM, 9. Maddenin ihlal edildiğini, çünkü Yehova Şahitleri Derneğine yapılan yardımların otomatik olarak vergilendirilmesine yol açan vergi yasasının ilgili hükümlerinin, yeterli derecede öngörülebilir olmadığını tespit etmiştir.

[Ásatrúarfélagi - İzlanda Davası \(22897/08\)](#)

18.09.2012 tarihinde kabul edilemez bulunmuştur.

Dini biri dernek olan başvuran, İzlanda Ulusal Kilisesiyle kıyaslandığında kendisinin ayrımcılığa uğradığından şikayetçi olmuştur. Başvuran dernek de dahil olmak üzere İzlanda'daki tüm kayıtlı dernekler, Devletin 60 yaş ve üzeri tüm bireylerden topladığı dini bölge ücretleri şeklinde Devletten yardım almakta ise de Ulusal Kilise Devletten bu ücretlerin yaklaşık yüzde 29,8'ine denk bir ek yardım almaktadır. Başvuran dernek özellikle tek başına ve ayrıca 14. Madde ile bağlantılı olarak 9. Maddeden kaynaklanan haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

AİHM, başvuran derneğin ve üyelerinin dinlerini yaşamalarının herhangi bir şekilde ihlal edildiğine yönelik bulgu olmadığı için başvuruyu kabul edilemez ilan etmiştir. Ayrıca İzlanda mahkemelerinin Ulusal Kilisenin topluma yönelik görev ve yükümlülüklerinin, başvuran derneğin görev ve sorumluluklarıyla karşılaştırılmayacak ölçüde olması nedeniyle Ulusal Kiliseye ilave yardım tahsis edilmesinin bir ayrımcılık oluşturmadığı şeklindeki görüşünü tartışmaya gerek olmadığına da hükmetmiştir.

Dini kıyafet giyme ve dini sembol taşıma hakkı

[Dahlab - İsviçre Davası \(42393/98\)](#)

15.02.2001 tarihinde kabul edilemez bulunmuştur.

Kendisi sonradan İslam dinini kabul etmiş bir ilkokul öğretmeni olan Dahlab, okul yetkililerinin, öğretmenlik yaparken başörtüsü takmasını yasaklayan ve 1997 tarihinde Federal Mahkeme tarafından onanan kararından şikayetçi olmuştur. Kendisi daha önce birkaç yıl herhangi bir belirgin soruna yol açmaksızın okulda başörtüsü takmıştır.

AİHM, Devletin temsilcisi olarak sorumlu olduğu çocukların dört ile sekiz yaşlarında olduğu ve bu yaşlarda kendilerinden büyük kişilerin etkisine çok kolay girebildikleri düşünülürse Dahlab'a karşı uygulanan tedbirin makul olduğunu tespit eden AİHM, başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.

[Leyla Şahin - Türkiye Davası \(44774/98\)](#)

Büyük Daire Kararı, 10.11.2005

Dini vecibelerine bağlı geleneksel bir Müslüman aileden gelen Şahin, başörtüsü takmanın dini bir vecibe olduğuna inanmaktadır. İstanbul Üniversitesinde tıp fakültesinde öğrenci iken 1998 yılında ilan edilen bir kuralla öğrencilerin derslere ve sınavlara başörtüsü takarak girmesinin yasaklandığından ve bu yasak yüzünden ülkeden ayrılıp öğrenimine Avusturya'da devam etmek zorunda kaldığından şikayetçi olmuştur.

AİHM, Türk Anayasa Mahkemesinin üniversitelerde başörtüsü takmanın Anayasaya aykırı olduğu şeklinde kararına atıfla Türk hukukunda Şahin'in dinini açığa vurma özgürlüğüne müdahaleye izin veren bir hükmün olduğundan hareketle 9. Maddenin ihlal edilmesine hükmetmiştir. Dolayısıyla Şahin'in üniversiteye girdiği tarihten itibaren başörtüsü takma konusundaki kısıtlamaların mevcut olduğunu ve söz konusu kural açıklandıktan sonra başörtüsü takmaya devam ederse kendisinin derslere ve sınavlara girmesinin engellenebileceğini bilmesi gerekiyordu. Devletlerin bu konudaki takdir yetkisini dikkate alan AİHM, söz konusu müdahalenin 9. Maddenin 2. fıkrası bağlamında "demokratik bir toplumda gerekli" olarak görülebileceğine de hükmetmiştir. Özellikle zorunlu bir dini vecibe olarak lanse edilen ya da algılanan başörtüsü takmanın, başörtüsü takmayanların üzerindeki etkisi de dikkate alınmalıdır.

[El Morsli - Fransa Davası \(15585/06\)](#)

04.03.2008 tarihinde kabul edilemez ilan edilmiştir

Bir Fransız adamla evli Fas uyruklu bir kadın olan Morsli, Marakeş'teki başkonsoloslukta erkek bir görevli tarafından yapılan kimlik kontrolü sırasında başörtüsünü çıkarmayı reddettiği için Fransa'ya giriş vizesi alamamıştır. 9. Madde ve 7. Maddeden kaynaklanan haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

AİHM özellikle başkonsolosluğun güvenlik önlemleri kapsamında yapılan kimlik kontrolünün, kamu güvenliğinin sağlamaya yönelik meşru bir amaca yönelik olduğunu ve El Morsli'nin başörtüsünü çıkarma yükümlülüğünün çok kısa sürdüğünü belirterek başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.

[Doğru - Fransa Davası \(27058/05\) ve Kervancı - Fransa Davası \(31645/04\)](#)

Daire kararı, 04.12.2008

Her ikisi de Müslüman olan Doğru ve Kervancı, 1998-1999 döneminde bir devlet ortaokulunun birinci sınıfına kaydolmuştur. Birçok kez başörtülerini giyerek beden eğitimi derslerine katılmışlar ve öğretmenlerinin birçok taleplerine rağmen başörtülerini çıkarmamışlardır. Okulun disiplin kurulu, bu derslere aktif olarak katılmayarak özen görevini ihlal ettikleri gerekçesiyle onları okuldan atmaya karar vermiş, bu karar mahkemelerce onaylanmıştır.

AİHM her iki davada da ihlal olmadığını hükmetmiştir ve özellikle ulusal mercilerin İslami başörtüsü gibi bir giysinin giyilmesinin sağlık ve güvenlik nedenlerinden dolayı spor derslerine uygun olmadığı şeklindeki kararının mantıksız olmadığını tespit etmiştir. AİHM, verilen cezanın Doğru ve Kervancı'nın iddia ettikleri gibi dini inançlarından dolayı değil, (kendilerini uygun şekilde anlatılan) okul kurallarına uymadıkları için verildiğini kabul etmiştir.

[Aktaş - Fransa Davası \(43563/08\)](#), [Bayrak - Fransa Davası \(14308/08\)](#), [Gamaleddyn - Fransa Davası \(18527/08\)](#), [Ghazal - Fransa Davası \(29134/08\)](#), [J. Singh - Fransa Davası \(25463/08\)](#) ve [R. Singh - Fransa Davası \(27561/08\)](#)

30.06.2009 tarihinde kabul edilemez bulunmuştur.

Başvurular, dini mensubiyetlerinin belirgin simgelerini takmaktan dolayı okuldan uzaklaştırılan altı öğrenci ile ilgilidir. Başvuranlar 2004-2005 döneminde çeşitli devlet okullarına kayıt olmuşlardır. Okulun ilk günü Müslüman olan kız öğrenciler okula başörtüsü takarak gelmişlerdir. Erkekler ise Sihlerin taktığı keski denilen örtüyü giymişlerdir. Başvuranlar örtülerini çıkarma taleplerine karşı çıktıkları için sınıfa girmelerine izin verilmemiş ve aileleriyle yapılan görüşme sonrasında Eğitim Yasasına uymamaktan dolayı okuldan ihraç edilmişlerdir. Özellikle 9. Maddeye dayanarak AİHM huzurunda okulların başörtüsü yasağı getirdiğinden şikayetçi olmuşlardır.

AİHM başvuruları kabul edilemez ilan ederek özellikle öğrencilerin dinlerini açığa vurma özgürlüklerine olan müdahalenin yasalardan kaynaklandığını ve diğer kişilerin hak ve özgürlüklerini ve kamu düzenini korumaya yönelik meşru bir amaca hizmet ettiğini kaydetmiştir. AİHM ayrıca muhtelif din ve inançların yaşanmasında tarafsız bir düzenleyici olarak Devletin rolüne de vurgu yapmıştır. Okuldan uzaklaştırma cezası amaçlanan hedefle orantısız değildir, çünkü söz konusu öğrencilerin mektupla öğretim yoluyla öğrenimlerine devam etme imkanı vardır.

[Ahmet Arslan ve Diğerleri - Türkiye Davası \(41135/98\)](#)

Daire kararı, 23.02.2010

Başvuranlar, Aczimendi tarikatı olarak adlandırılan bir dini cemaatin 127 üyesidirler ve cemaatlerinin ayırıcı giysilerini (sarık, şalvar, ceket ve baston) giyinip caddelerde dolaştıktan ve mahkemeye çıktıktan sonra şapka kanunu ve dini kıyafet giyme kurallarını ihlalden dolayı 1997 tarihinde mahkum olduklarından şikayetçi olmuşlardır.

AİHM, özellikle başvuranların kamu düzenine karşı herhangi bir tehdit oluşturduklarına ya da toplantıları sırasında yoldan geçenlere karşı uygun olmayan baskı uygulayarak başkalarını kendi inançlarına çevirmeyi amaçladıklarına yönelik bir kanıt olmadığını kaydederek 9. Maddenin ihlal edildiğini tespit etmiştir. AİHM, diğer davaların aksine bu davanın herkese açık olan kamusal alanlarda belirli bir giysiyi giymenin cezalandırılmasıyla ilgili olduğunu, dini tarafsızlığın kişinin dinini açığa vurma hakkının önüne geçebileceği kamu kuruluşlarında dini semboller içeren kıyafetlerin düzenlenmesiyle ilgili olmadığını vurgulamıştır.

[Lautsi - İtalya Davası \(30814/06\)](#)

Büyük Daire Kararı, 18.03.2011

Başvuran Lautsi'nin çocukları, tüm sınıflarda haç bulunan bir devlet okuluna gitmektedir; bu da Lautsi'ye göre çocuklarını yetiştirmek istediği laiklik ilkesine aykırı idi. Okul yöneticileriyle yapılan bir toplantı sırasında Lautsi'nin kocası, sınıflarda dini sembol bulunması konusunu dile getirmiş, özellikle haçlara değinmiş ve bunların kaldırılmasının gerekli olup olmadığını sormuştur. Okul yöneticilerinin dini sembollerini sınıflarda tutmaya devam etme kararından sonra Lautsi idari dava açmış ve laiklik ilkesinin ihlal edildiğinden şikayetçi olmuş, ama bu davadan sonuç alamamıştır. AİHM'e çocuklarının devam ettiği Devlet okulunda haçların bulunmasının 9. Maddenin (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü) ve 1 Numaralı Protokolün 2. Maddesinin ihlali anlamına geldiğinden şikayetçi olmuştur.

Büyük Daire, kararında AİHM, 1 Numaralı Protokolün 2. Maddesinin ihlal edilmediğine ve 9. Maddeden kaynaklanan ayrı hususun bulunmadığına hükmetmiştir. Özellikle sınıflarda dini sembollerin bulunması konusunun Devletin takdir yetkisi sınırlarına giren bir husus olduğunu (Avrupa'da bu konuda bir uzlaşma olmadığını), ancak bu konudaki kararların bir tür indoktrinasyona yol açması gerektiğini vurgulamıştır. İtalya'daki devlet okullarındaki sınıflarda haçların bulunması, ülkenin çoğunluğunun dininin okul ortamında görünür olmasını sağladığından hareketle bu husus tek başına indoktrinasyon olduğu anlamına gelmez. Ayrıca haçların bulunması, Hıristiyanlık hakkındaki zorunlu öğretimle ilişkili değildir ve yetkililerin diğer dinlere inanan ya da inançsız olan ya da dini olmayan felsefi kanaatlere sahip kişilere karşı müsamahasız olduğunu gösteren herhangi bir şey de mevcut değildir. Son olarak Lautsi, bir ebeveyn olarak çocuklarını aydınlatma ve onlara tavsiyelerde bulunma ve onlara kendi felsefi kanaatlerine göre yol gösterme hakkını korumaktadır.

[Eweida ve Chaplin - Birleşik Krallık Davası \(48420/10 ve 59842/10\)](#)

Derdest

Her iki dava da dinin emirlerini uygulayan Hıristiyanların, sırasıyla hava yolu çalışanı olarak ve bir devlet hastanesindeki geriatri koğuşunda bir hemşire olarak çalışırken işte haç takma yasağına karşı yaptıkları şikayetler ile ilgili idi. Duruşma 4 Eylül 2012 tarihinde yapılmıştır.

Minare inşaatı yasağı hakkında İsviçre aleyhinde şikayetler

26 Nisan 2009 tarihinde İsviçre'de yapılan halkoyu ile minare inşaatı yasaklanmış ve AİHM bu konuda bir dizi şikayet almıştır.

[Association Ligue des Musulmans de Suisse ve Diğerleri - İsviçre Davası \(66274/09\) ve Ouardiri - İsviçre Davası \(65840/09\)](#)

28.06.2011 tarihinde kabul edilemez bulunmuştur.

Birinci davada Cenevre Cami eski sözcüsü ve ikinci davada üç dernek ve bir vakıftan oluşan başvuranlar, İsviçre'de minare inşaatını yasaklayan anayasa değişikliğinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine aykırı olduğundan şikayetçi olmuşlardır. AİHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "mağdurları" olduklarını iddia edemeyecekleri gerekçesiyle başvuruları kabul edilemez bulmuştur.

Aşağıdaki başvurular halen derdest durumdadırlar:

Baechler - İsviçre Davası (66270/09)

Koella Naouali - İsviçre Davası (1317/10)

Al-Zarka - İsviçre Davası (9113/10)

Kendi inancına çevirme

[Kokkinakis - Yunanistan Davası \(14307/88\)](#)

Daire kararı, 25.05.1993

Yehova Şahidi olan Kokkinakis, yerel Ortodoks kilesinin koro şefinin karısı olan komşusuyla din hakkında sohbet ettikten sonra 1988 yılında Yunan mahkemeleri tarafından başkalarını kendi inancına çevirme suçundan mahkum olduğundan

şikayetçi olmuştur.

AİHM, mahkumiyetin aciliyet arz eden bir ihtiyaç ile davanın olgularında gerekçelendirilmediğini tespit ederek 9. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir. Yunan mahkemeleri, Kokkinakis'in hangi şekilde komşusunu uygun olmayan yollarla dinini değiştirmeye ikna etmeye çalıştığını yeteri şekilde belirtmeksizin başkalarını kendi dinine döndürmeyi yasadışı ilan eden kanunun lafzını yeniden yorumlama yolunu seçmişlerdir.

[Larissis ve Diğerleri - Yunanistan Davası 23372/94; 26377/94; 26378/94](#)

Daire kararı, 24.02.1998

Hava kuvvetlerinde subay olan ve Pentekostal Kilise üyesi olan üç başvuran, kendi astları olan üç havacı da dahil olmak üzere bazı kişileri kendi inançlarına çevirmeye çalışmaları nedeniyle Yunan mahkemeleri tarafından başkalarının kendi dinine çevirmekten mahkum olmuştur. Kararlar 1992 yılında kesinleşmiştir.

AİHM, başvuranlara karşı hava kuvvetleri personelini kendi dinlerine çevirme çabalarına karşı alınan önlemler bakımından 9. Maddenin ihlalinin söz konusu olmadığına hükmetmiştir ve Devletin ast konumundaki havacıları üst konumundaki personelin baskılarından koruması zorunluluk olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte, başvuranların ikisine karşı sivilleri kendi dinlerine çevirme çabalarına karşı alınan önlemler bakımından 9. Maddenin ihlal edildiğini, çünkü sivillerin, havacılar gibi baskı ve kısıtlamalarla karşı karşıya olmadığını tespit etmiştir.

Din özgürlüğü ve eğitim hakkı

[Folgerø ve Diğerleri – Norveç Davası \(15472/02\)](#)

Büyük Daire Kararı, 29.06.2007

1997 yılında Norveç ilköğretim müfredatı değiştirilerek iki ayrı konunun yerine (Hıristiyanlık ve yaşam felsefesi) KRL olarak bilinen Hıristiyanlık, din ve felsefeye ilişkin tek bir konu getirilmiştir. Norveç İnsani Derneğinin üyeleri olan başvuranlar, çocuklarının KRL'den tamamen muaf tutulmasını talep etmişler ve başvuruları geri çevrilmiştir. Özellikle yetkililerin tam muafiyet sağlamamasının, çocuklarının dini ve felsefi kanaatlerine uygun bir eğitim almasını engellediğinden şikayetçi olmuşlardır.

AİHM, 1 Numaralı Protokolün 2. Maddesinin (eğitim hakkı) ihlal edildiğine hükmetmiştir; KRL müfredatının ilköğretim ve ortaokul öğretiminin amacının Hıristiyan ve ahlaki bir terbiye vermek olduğunu belirterek Hıristiyanlığa temel bir yer ayırdığını tespit etmiştir. Çocukları müfredatın bazı kısımlarından muaf tutma seçeneği, özel yaşamlarının gereksiz yere açığa vurulması riski yüzünden ilgili ebeveynlere ağır bir yük yükleme potansiyeline sahiptir ve çatışma olasılığı yüzünden bu tür taleplerde bulunma ihtimalleri düşüktür. Bununla birlikte AİHM, yeni müfredat konusunun getirilmesinin amacının, Hıristiyanlık, diğer dinler ve felsefeleri birlikte öğretmek suretiyle açık ve kapsayıcı bir okul ortamının oluşturulması olduğunun, bunun da 1 Numaralı Protokolün 2. Maddesinde mündemiç olan çoğulculuk ve nesnellik ilkeleriyle tutarlı olduğunun altını çizmiştir.

[Hasan ve Eylem Zengin - Türkiye Davası \(1448/04\)](#)

Daire kararı, 09.10.2007

Ailesinin Alevi inancına sahip olduğunu vurgulayan Zengin 2001 yılında kızının İstanbul'da devam ettiği bir devlet okulunda din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinden muaf tutulmasını talep etmiştir. Talepleri geri çevrilen Zengin din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin okullarda İslamın Sünni yorumunu öne çıkaran ve diğer dinler hakkında ayrıntılı bilgi vermeyen bir şekilde öğretildiğinden şikayetçi olmuştur.

[AİHM 1 Numaralı Protokolün 2. Maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir.](#) Milli Eğitim Bakanlığının din kültürü ve ahlak bilgisi derslerine yönelik kılavuzlarına ve ders kitaplarını inceleyen AİHM, diğer din ve felsefi düşüncelere nispetle İslam dinine daha fazla öncelik verdiğini ve kültürel ritüeller de dahil olmak üzere İslam inancının temel ilkeleri hakkında özel eğitim sağladığını tespit etmiştir. Hıristiyan ve Yahudi çocuklarının din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinden muaf tutulması mümkün olmakla birlikte bu dersler Alevi olanlar da dahil olmak üzere Müslüman çocuklar için zorunludur.

[Appel-Irrgang - Almanya Davası \(45216/07\)](#)

06.10.2009 tarihinde kabul edilemez ilan edilmiştir

Bir öğrenci ve ebeveynlerinden oluşan başvurular, 2006 yılında çıkan ve Berlin'de 7 ila 10'uncu sınıflara giden öğrencilerin ahlak derslerine katılmasını zorunlu hale getiren bir yasaya verilen eğitimin seküler doğasının Protestan inançlarına aykırı olduğu gerekçesiyle itiraz etmişlerdir. Anayasal itirazları geri çevrilmiştir. 9. Maddeye ve 1 Numaralı Protokolün 2. Maddesine istinat ederek zorunlu ahlak derslerinin, devletin dini tarafsızlık yükümlülüğüne aykırı olduğundan şikayetçi olmuşlardır.

[AİHM, özellikle söz konusu yasa uyarınca ahlak derslerinin amacının, öğrencilerin kültürel, etnik ve dini kökenlerinden bağımsız olarak ahlak ve etiğin temel konularını incelemek olduğunu ve dolayısıyla da 1 Numaralı Protokolün 2. Maddesinde mündemiç çoğulculuk ve nesnellik ilkelerine uygun olduğunu tespit ederek başvuruyu kabul edilemez ilan etmiştir.](#)

[Grzelak - Polonya Davası \(7710/02\)](#)

Daire kararı, 15.06.2010

Kendilerini agnostik olarak ilan eden Bay ve Bayan Grzelak, oğullarının okuldaki din derslerine katılmasını istememişlerdir. Bu isteklerine rağmen oğullarının devam ettiği okulların hiçbirisi alternatif ahlak ve etik dersi sağlamamıştır. Oğullarıyla birlikte AİHM'e başvurarak okulların oğullarına ahlak ve etik dersi vermediğinden ve bu bağlamda oğullarının taciz edildiğinden ve okul karnesinde "din/ahlak" bölümünde oğullarına not verilmediğinden şikayetçi olmuşlardır.

[AİHM, öğrencinin okul karnesinde tüm okul hayatı boyunca "din/ahlak" bölümünde notunun olmamasının mesnetsiz bir şekilde damgalanmasına yol açtığını, bunun da söz konusu öğrencinin din ya da inancının açığa vurmama hakkının ihlali anlamına geldiğini tespit ederek 9. Maddeyle bağlantılı olarak 14. Maddenin \(ayrımcılık yasağı\) ihlal edildiğine hükmetmiştir.](#)

[Dojan ve Diğerleri - Almanya Davası](#)

13.09.2011 tarihinde kabul edilemez ilan edilmiştir

Bu dava, beş evli çiftin yetkililerden çocuklarının zorunlu cinsel eğitim derslerinden ve çocuklarının kendi dini inançlarına uygun yetiştirme haklarını

orantısız şekilde kısıtlayan diğer okul faaliyetlerinden muaf tutulmasını talep etmeleri ve yetkililerin bu talebi geri çevirmeleri ile ilgili idi.

AİHM, özellikle söz konusu ders ve faaliyetlerin, ebeveynlerin çocuklarını kendi dini inançlarına uygun şekilde yetiştirme haklarını tartışmaya açtığını gösteren bir belirti olmadığını tespit ederek şikayeti kabul edilemez ilan etmiştir. Okul yetkilileri, bu faaliyetlerde belirli bir din ya da inancı öne çıkarma eğilimde değildi.

Kilise ve dini gruplarda çalışma

Schüth - Almanya Davası (1620/03)

Daire kararı, 23.09.2010

Bir Katolik ruhani bölgesinde orgcu ve koro yönetmeni olan Schüth, mahkemelerin 1998 yılında karısından ayrılıp başka bir kadınla yaşamaya başlamak suretiyle Katolik Kilisesinin çalışma konusundaki yönetmeliklerini ihlal ettiği gerekçesiyle işten çıkarılması kararını iptal etmemesinden şikayetçi olmuştur. 8. Maddeye istinat etmekteydi.

AİHM, Alman mahkemelerinin Kilisenin işveren olarak çıkarlarıyla Schüth'ün özel ve aile hayatına saygı hakkı arasında denge kuramadığını tespit ederek 8. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir. AİHM ayrıca Kilisenin işveren olarak işten çıkardığı bir çalışanın, başka bir iş bulma konusunda son derece kısıtlı imkanlarının olduğu gerçeğini vurgulamıştır.

Obst - Almanya Davası (425/03)

Daire kararı, 23.09.2010

Mormon Kilisesinin Avrupa halkla ilişkiler müdürü olan Obst, 1993 yılında papazına evlilik dışı bir ilişki yaşadığı sırrını açtıktan sonra işten çıkarılması kararını mahkemelerin iptal etmemesinden şikayetçi olmuştur. 8. Maddeye istinat etmekteydi.

Schüth'ün davasının (yukarıda) tersine, AİHM, iş mahkemeleri ilgili çıkarların dengelenmesi konusunda kapsamlı bir çalışma yürüttüğünü belirterek 8. Maddenin ihlalinin söz konusu olmadığını tespit etmiştir. Mahkemelerin, Obst'un kabul edilemez yükümlülüklerle tabi olmadığı şeklindeki yargısı makul idi; Mormon Kilisesinde yetişmiş biri olarak iş sözleşmesini imzalarken işvereni için evlilik sadakatinin öneminden ve evlilik dışı ilişkisinin, halkla ilişkiler departmanının Avrupa müdürü olarak Kiliseye karşı yüklendiği artan sadakat görevleriyle uyumsuzluğunun farkına varması gerekirdi.

Siebenhaar - Almanya Davası (18136/02)

Daire kararı, 03.02.2011

Katolik olan Siebenhaar, bir Protestan mıntıkasında çocuk bakım yardımcısı ve sonrasında ise kreşin yönetiminde çalıştırılmıştır. Başvuran, başka bir dini cemaatin (Üniversal Kilise/İnsanlığın Kardeşliği) üyesi olarak faaliyet gösterdikten ve cemaatin öğretileri hakkında temel dersler vermeye başladıktan sonra 1999 tarihinden itibaren işten çıkarılmıştır ve bu husus Alman iş mahkemeleri tarafından da teyit edilmiştir.

AİHM, iş mahkemeleri ilgili çıkarların dengelenmesi konusunda kapsamlı bir çalışma yürüttüğünü belirterek 9. Maddenin ihlalinin söz konusu olmadığını tespit etmiştir. Bu mahkemelerin, kilisenin kredisini korumak için başvuranın işten

çkarılmasının gerekli olduğu ve Siebenhaar'ın iş sözleşmesini imzaladığı andan itibaren Üniversal Kilise için yaptığı faaliyetlerin Protestan Kilisesindeki işiyle uyumsuz olduğunu bilmesi gerektiği şeklindeki bulguları makuldür.

[Sindicatul Pastorul cel Bun - Romanya Davası \(no. 2330/09\)](#)

31.01.2012 tarihli Daire kararı - **Büyük Dairede derdest**

Bu dava, Ortodoks Kilisesinin dini ve dini olmayan üyeleri tarafından kurulan bir sendika ve bu sendikanın sendikalar siciline kaydı ile ilgilidir. Başvuran sendika, sicil kaydının yapılmamasının dernek kurma haklarını ihlal ettiğinden şikayet etmektedir.

Dini inançlar ve çalışma

[Ladele ve McFarlane - Birleşik Krallık Davası \(51671/10 ve 36516/10\)](#)

Derdest

Dindar Hıristiyan olan başvuranlar, işyerinde eşcinselliği hoş görmek anlamına gelebilecek bazı görevleri yerine getirmeyi reddettikleri için işten çıkarılmışlardır. Duruşma 4 Eylül 2012 tarihinde yapılmıştır.

Dini tatiller ve kamu hizmetleri

[Sessa - İtalya Davası](#)

03.04.2021 tarihli Daire kararı

Dava, yargı mercilerinin bir Yahudi tatiline rastgelen bir duruşmayı ertelememeyi reddetmesiyle ilgili idi.

9. Madde ihlal edilmemiştir (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü). AİHM özellikle başvuranın 9. Maddeden kaynaklanan hakkına bir müdahale olsa bile yasalarla belirlenen bu müdahalenin, diğer kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması gereği (ve özellikle kamunun adaletin uygun şekilde yerine getirilmesi hakkı) ve davaların makul olan en kısa sürede görülmesi ilkesiyle gerekçelendirildiğini değerlendirmiştir.

Basın İrtibat: Nina Salomon
+33 (0)3 90.21.49.79

AİHM'in basın bildirimlerine aşğıdaki adresten üye olabilirsiniz (RSS akışı):

<http://echr.coe.int/echr/rss.aspx>

(Bu bilgi notunun Türkçe çevirisi, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'nın katkılarıyla hazırlanmıştır.)